

- Sierra Martínez, F., Pujol Berchè, M.e den Boer, H. (1994): *Las lenguas en la Europa comunitaria. Las lenguas de minorías*. Amsterdam: Rodopi (colección “Diálogos Hispánicos”, nº 15).
- Truchot, C. (ed.) (1994): *Le plurilinguisme européen. Théories et pratiques en politique linguistique*. París: Champion.

Estes dous traballos que son agora obxecto do noso interese comparten como punto de partida a constatación dunha evidencia: a existencia de institucións europeas comúns, e en concreto a presenza da Comunidade Económica Europea, modificou xa e pode facer variar de maneira radical a realidade lingüística do vello continente. Como factor negativo, a oficialidade no nivel europeo é un atributo que ostentan determinadas linguas e do que carecen outras, entre as que se encontra a nosa. Sen embargo, vendo as cousas desde unha perspectiva máis positiva, cómpre recoñecer que a presenza destas institucións comúns pode axudar a constituír foros diversos nos que teñan cabida o coñecemento e o debate de situacións especialmente problemáticas e que afectan a un bo número de linguas do vello continente. Tendo en conta ámbalas dúas posibilidades de interpretación, o interese de calquera estudioso da lingüística galega debería de ser máximo por este tipo de traballos, dado que estes sinalan o novo marco en que cada vez máis nos movemos.

Os dous volumes que describiremos son semellantes en canto a que recollen traballos presentados a congresos ou coloquios internacionais. No caso do primeiro, o congreso que lle serve de referencia tivo lugar en Ámsterdam en novembro de 1992, baixo o título “As linguas na Europa comunitaria”. En canto ó segundo volume, recolle os traballos presentados a un encontro celebrado entre maio e xuño de 1991, coa denominación “Políticas lingüísticas en Europa -Aproximacións teóricas”, e que foi propiciado por un denominado “Grupo de estudio sobre o plurilingüismo europeo”, dependente das institucións comunitarias.

As semellanzas entre os dous traballos practicamente rematan no seu tema global e na súa autoría colectiva. O primeiro deles peca dunha certa heteroxeneidade, como corresponde ás actas dun congreso concibido moi probablemente de maneira aberta en canto á súa estrutura. No deseño editorial deste volume distínguense con claridade dous textos iniciais, que reproducen senllas conferencias plenarias, e doce comunicacións, que se sitúan de seguido. A única diferenza real entre unhas e outras consiste en que, polo xeral, as conferencias presentan unha maior lonxitude. No final do volume sitúase un “informe”, asinado polos dous primeiros responsables da edición, que intenta ofrecer unha visión de conxunto para o mesmo e propón como criterio de clasificación dos distintos traballos que o integran o contexto lingüístico que cada un deles pretende describir. Sen embargo, nós cremos que outros agru-

pamentos das conferencias e comunicacións poden ser máis clarificadores en canto á natureza do volume. Así, propoñémo-la seguinte clasificación:

a) Dous traballos tratan temas relacionados coa descrición do *corpus* en situación de multilingüismo. Dentro deste grupo destacaríamos, polo seu interese, a primeira conferencia, a cargo de Peter Muijsken, titulada “The typology of code—switching”, centrada na análise dun fenómeno tan frecuente en situacións de contacto lingüístico como é o salto de código.

b) A maior parte dos restantes traballos sitúase nunha liña de divulgación da situación de diferentes linguas europeas minorizadas, con especial atención á presenza de cada unha delas no ensino. Con referencia ó estado español, temos unha comunicación que expón, sincrónica e diacronicamente, a situación do eusquera, e outra máis, asinada por Eduardo López Pereira, sobre o galego (“La Galice: un pari pour le bilinguisme”). Esta última ofrece máis ben poucos datos sobre a nosa lingua, e acaba derivando cara a unha louvanza do bilingüismo e as súas bondades da que están practicamente ausentes os datos obxectivos. No estado francés estúdiase, ó longo de dúas comunicacións, a situación do árabe no ensino. Neste mesmo contexto lingüístico sitúase a que, desde o noso punto de vista, é a comunicación máis interesante de todo o volume: trátase dun traballo asinado por Jean-Michel Kasbarian e titulado “Effets des politiques de bilinguisme scolaire sur la production d'identité d'enseignants corses et valdôtains”, que constata cómo a integración das linguas minorizadas no sistema escolar non resolve en absoluto os seus problemas, e que deberan ler aqueles que ven no ensino a panacea de tódolos males lingüísticos dunha comunidade. Neste grupo aparece tamén un traballo de divulgación sobre a lingua frisia.

c) Unha comunicación máis explora a situación do búlgaro no contexto europeo, no seu papel de lingua minoritaria, aínda que non minorizada.

d) Un único traballo proporciona datos sobre os efectos negativos que un bilingüismo precoz pode producir sobre comunidades lingüísticamente desarraigadas e socialmente débiles. Trátase da comunicación de Fermín Sierra Martínez, “Reflexiones sobre el plurilingüismo precoz: algunos casos en los hijos de los trabajadores españoles en Holanda”.

e) Dous traballos máis ocúpanse da reflexión xeral acerca da situación e posibilidades das linguas minoritarias no contexto europeo. Dentro destes destaca especialmente a segunda conferencia, asinada por Mª Teresa Turell e titulada “Beyond Babel: across and within”, que insiste na natureza plurilingüe de Europa e na necesidade de defender esta como un sinal de identidade da nosa comunidade, e de habilitar mecanismos para o seu fortalecemento.

f) Unha comunicación asinada por Jantsje A. Sikma e situada ó final do volume presenta a base de datos comunitaria MERCATOR, dedicada ás linguas minoritarias e rexionais, concibida como un instrumento de intercambio de información utilizable en ámbitos diversos.

En suma, trátase dun traballo que tenta trazar un debuxo da situación lingüística da Europa actual, basicamente descritivo e un tanto asistemático, dado que non se exploran tódolos ámbitos lingüísticos.

Maior interese e rigor presenta o segundo volume dos aquí recensionados, *Le plurilinguisme européen*. De entrada, e como se nos explica por-

menorizadamente na introducción, a estrutura do encontro no que se basea esta publicación parte dun rigoroso deseño previo que se traduce nas tres partes que compoñen o volume. Neste texto introductorio explícase cómo toda a estrutura do encontro foi previamente pensada e deseñada, e os distintos traballos foron encargados a especialistas de recoñecido prestixio nas diversas áreas. Por outra banda, o volume inclúese expresamente no ámbito da política lingüística, e polo tanto debe aunar a descrición de situacións concretas e a elaboración de instrumentos diversos de intervención para modifica-lo natural fluír das mesmas.

Nunha extensa primeira parte, os organizadores do coloquio pediron a opinión de diversos especialistas sobre a posibilidade de establecer unhas mínimas bases para a definición común dun elevado número de termos clave en sociolingüística e lingüística aplicada. Encóntanse, entre estes, os de *lingua nacional*, *lingua oficial*, *lingua estándar*, *sociolecto*, *dialecto*, etc. Trátase dun importante esforzo para unifica-los que se denominan no volume “conceptos operatorios” e impedi-la súa utilización excesivamente plural. A dificultade da empresa, así como o elevado número de termos sometidos a análise, provocan que esta parte ocupe a metade do volume. Desde o noso punto de vista, é quizais a parte máis interesante do mesmo.

Unha segunda parte do traballo, máis activa e titulada “Problemáticas europeas”, ocúpase de delimitar aqueles problemas que derivan da situación lingüística do continente e que necesitan dunha intervención programada, desde a perspectiva da política lingüística. Especialmente interesante dentro destes é a cuestión da modernización das linguas europeas, que Itsván Fodor aborda desde unha perspectiva histórica e na que se expoñen as dúas opcións posibles, seguidas en grao diverso por tódalas linguas europeas: mantemento da fidelidade ó pasado e ruptura co mesmo, de acordo coa realidade lingüística presente.

Dentro deste segundo bloque, parécenos importante tamén destaca-la presenza de tres traballos dedicados á análise do dinamismo das linguas en Europa, asinados por Norman Labrie, Grant D. Mc Connell e Peter H. Nelde. O estancamento ou dinamismo das linguas, medido en función da diversificación da súa produción por xéneros, así como da súa presenza nos ámbitos rexional, nacional e internacional, plásmase nunha serie de mapas que lle permiten ó lector elaborar unha composición de lugar acerca de cales son as linguas europeas con maiores perspectivas de futuro, e tamén da urxencia de solucionar situacións de escaso dinamismo lingüístico, como pode ser, desde a perspectiva destes autores e á luz dos seus traballos, a da nosa lingua.

No terceiro sector do volume inténtase da-la voz ós actores da política lingüística europea, e constátase que este necesario labor de planificación non sempre é levado a cabo desde a perspectiva do poder político, senón que moitas veces se deixa actuar libremente ás forzas económicas, sociais e culturais. Esta opción é considerada perigosa, dado que a non intervención, como constata Jean-Claude Corbeil, beneficia ás grandes linguas internacionais.

Desta terceira parte destacaríamos tamén os textos que se ocupan dos instrumentos de que a Comunidade se dotou para intentar alixeira-la pesada carga do seu plurilingüismo institucional: o programa LINGUA, o proxecto de

traducción automática EUOTRA e a base de datos terminolóxica EUODICAUTOM. Significativamente, as linguas minorizadas encóntranse ausentes destes modernos útiles de traballo, o cal podería interpretarse no sentido de que, a pesar das declaracións oficiais en defensa da pluralidade cultural e lingüística de Europa, esta acaba por remitirse ás linguas oficiais nos distintos países, pero só abrangue de maneira teórica ás demais.

Dous volumes, en suma, semellantes en canto ó tema global de que se ocupan, pero moi diferentes na súa esencia. O primeiro pode verse como un traballo de intencións divulgativas que sinala certos problemas observados nalgunhas das situacións de plurilingüismo da Europa contemporánea. O segundo, sen dúbida máis rigoroso, mellor planificado e de maior alcance, presenta toda unha proposta de adecuación terminolóxica, e intenta non só ser unha descrición da realidade actual, senón constituírse nunha primeira análise das posibilidades de intervención planificada no futuro lingüístico de Europa.

CARME SILVA